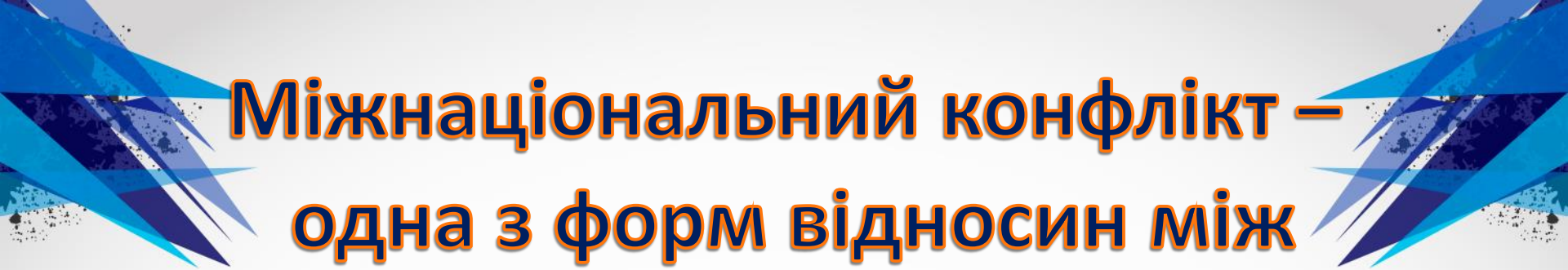

Профілактика міжнаціональних конфліктів В учнівському середовищі

**Міжнаціональний конфлікт –
одна з форм відносин між
національними спільнотами, що
характеризується станом взаємних
претензій, відкритим протистоянням
етносів, народів і націй один до одного,
що мають тенденцію до наростання
протистояння аж до збройних зіткнень,
відкритих воєн.**

Етнічний конфлікт — втілення соціальної суперечності, акумуляція етно-національного у соціальному.

Міжетнічний конфлікт можна визначити як відображення ставлення етнічних груп до здійснюваної у державі етнополітики.

Він виражає суперечність між різними сторонами однієї і тієї ж суспільної потреби у національному розвитку, яка виявляється в опозиційному спілкуванні етнічних груп.

Правові основи попередження і вирішення етнонаціональних конфліктів в Україні

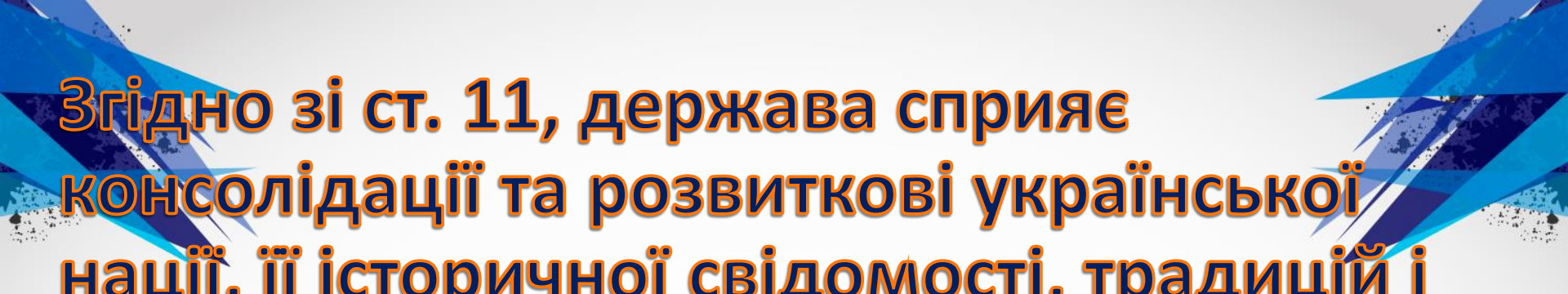
Правову базу попередження і вирішення етнонаціональних конфліктів в Україні формує Основний Закон – Конституція України. Вона має вищу юридичну силу, її пряма дія застосовується на всій території України.

Ст. 5 Основного Закону зазначає, що носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в Україні є народ.

Водночас конкретизовано окремі його етнокомпоненти: українська нація, національні меншини; також уперше на законодавчому рівні визначено як окрему етнічну категорію і суб'єкт права – корінні народи (ст. 11).

Конституція України визначає Український народ як поєднання двох складових – української нації та громадян інших національностей.

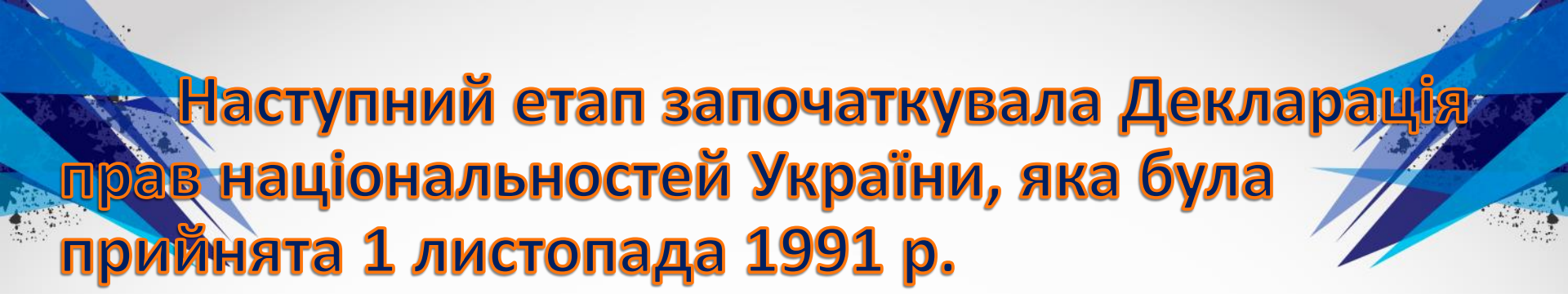
Згідно зі ст. 11, держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України. Тобто тут з'являється вже тріада – українська нація, корінні народи й національні меншини, що в сукупності і є Українським народом.

Відповідно до пунктів 3 і 4 ч. 1 ст. 92 Конституції України, виключно законами України визначаються права корінних народів і національних меншин, порядок застосування мов.

До 27 січня 1999 р. діяв Указ Президента України "Про порядок зміни громадянами України національності" від 31 грудня 1991 р. № 24. Згідно з його положеннями, національність може бути змінена особами, які при досягненні 16-річного віку та одержанні паспорта прийняли національність одного з батьків і бажають змінити її відповідно до національності другого з батьків. Тобто в Указі був реалізований основний принцип визначення національної належності громадян – за національністю батька або матері. до 27 січня 1999 р. діяв Указ Президента України "Про порядок зміни громадянами України національності" від 31 грудня 1991 р. № 24. Згідно з його положеннями, національність може бути змінена особами, які при досягненні 16-річного віку та одержанні паспорта прийняли національність одного з батьків і бажають змінити її відповідно до національності другого з батьків. Тобто в Указі був реалізований основний принцип визначення національної належності громадян – за національністю батька або матері. до 27 січня 1999 р. діяв Указ Президента України "Про порядок зміни громадянами України національності" від 31 грудня 1991 р. № 24. Згідно з його положеннями, національність може бути змінена особами, які при досягненні 16-річного віку та одержанні паспорта прийняли національність одного з батьків і бажають змінити її відповідно до національності другого з батьків. Тобто в Указі був реалізований основний принцип визначення національної належності громадян – за національністю батька або матері.

У Декларації про державний суверенітет України, прийнятій 16 липня 1990 р., наголошується, що єдиним джерелом державної влади є народ України, який складається з громадян Республіки всіх національностей; встановлюється рівність перед законом усіх громадян незалежно від їхнього походження, національної приналежності, мови тощо; держава гарантує всім національностям, які проживають на території Республіки, право вільного національно-культурного розвитку; забезпечується національно-культурне відродження українського народу, його історичної свідомості та традицій, національно-етнографічних особливостей, функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя; держава виявляє піклування про задоволення національно-культурних, духовних і мовних потреб українців, які проживають за межами Республіки.

Проголошуючи незалежність України
24 серпня 1991 р., Президія Верховної
Ради у "Зверненні до громадян України
всіх національностей" наголосила, що
починається нова доба в розвитку
міжнаціональних відносин в Україні, тому
влада бере на себе всю відповідальність
за те, що проголошення незалежності
України ні в якому разі не спричинить
порушення прав людей будь-якої
національності.

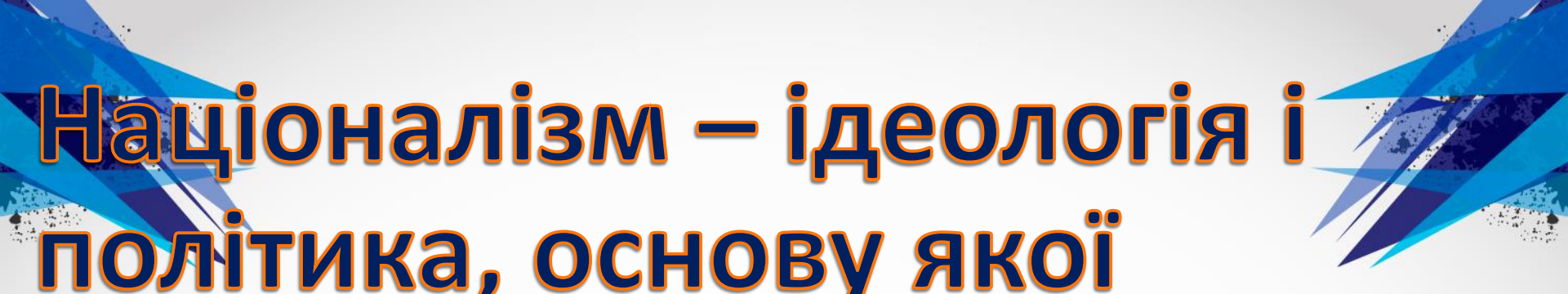

Наступний етап започаткувала Декларація прав національностей України, яка була прийнята 1 листопада 1991 р.

У ній проголошено рівноправність усіх етнічних складових українського поліетнічного суспільства, зокрема рівність політичних, економічних, соціальних та культурних прав; заборона дискримінації за національною ознакою; зобов'язання держави щодо створення належних умов розвитку всіх національностей, їх культур, вільне користування рідною мовою в усіх сферах суспільного життя; право на громадські об'єднання та ін.

**Юридичною основою
етнонаціональної політики України
став прийнятий Верховною Радою
України "Закон про національні
меншини в Україні".**

**Цим документом гарантується право
меншин на національно-культурну
автономію, створення умов для
відродження і розвитку своєї культури,
свобода творчості, доступ до надбань
світової культури та ін.**

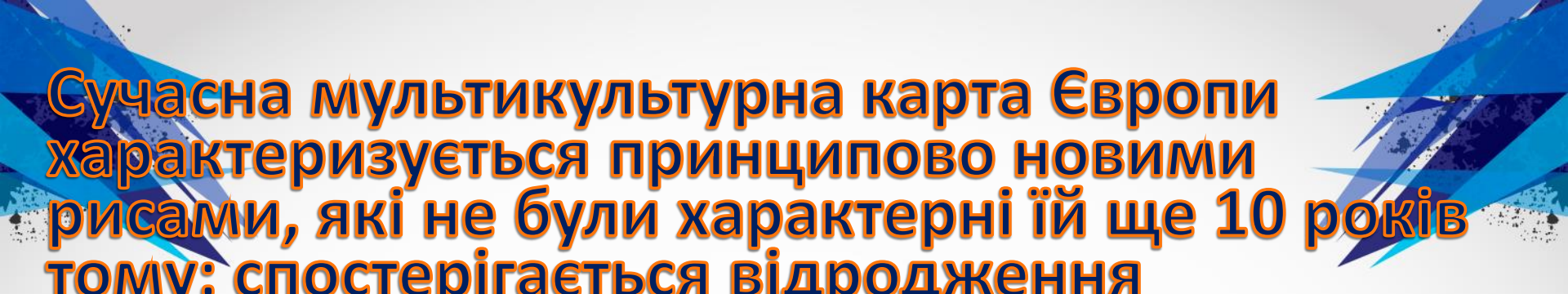
**Націоналізм – ідеологія і
політика, основу якої
складають ідеї національної
винятковості і переваги,
прагнення до національної
замкнутості, місництва,
недовіра до інших націй.**

Алгоритм вирішення конфлікту

Вирішення конфлікту являє собою процес, який включає:

- аналіз і оцінку конфліктної ситуації,
- вибір способу вирішення конфлікту,
- формування операціонального складу дій,
- реалізацію плану і (або) його корекцію,
- оцінку ефективності своїх дій з вирішення конфлікту.

Аналіз засобів конституційного регулювання захисту політичних прав національних меншин в Україні показує, що правове поле сучасної Української держави для певних етнічних спільнот створює можливість представництва в радах до обласного рівня, однак у деяких регіонах України певні етнічні групи незадоволені існуючою ситуацією.

Сучасна мультикультурна карта Європи характеризується принципово новими рисами, які не були характерні їй ще 10 років тому: спостерігається відродження націоналістичних рухів та ідеологій, які проповідують ксенофобію, расизм і національну нетерпимість, поширюються регіоналістські та сепаратистські настрої в суспільстві.

У контексті новітніх європейських тенденцій політика мультикультуралізму має бути суттєво переглянута, особливо це стосується України, де реформування суспільства відбувається в умовах системної кризи, яка виявляється в політиці, економіці, соціальній сфері, культурі.

Типи міжнаціональних конфліктів:

- 1. Державно-правовий (незадоволеність правовим становищем нації, прагнення до власної державності, конфлікт з державними структурами влади, до складу якого входить нація).
- 2. Етнотериторіальних (визначення кордонів нації).
- 3. Етнодемографічний (захист прав корінної національності).
- 4. Соціально-психологічний (зміна способу життя, порушення прав людини).

Аналітичний етап

передбачає
збір та оцінку
інформації

з

наступних проблем:

1. Об'єкт конфлікту (матеріальний, соціальний чи ідеальний; ділимо або неподільний; чи може бути вилучений або замінений; які відносини "Я-об'єкта" і "опонент-об'єкту", тобто доступність об'єкта для кожного з опонентів).

2. Опонент (офіційні дані про нього і психологічні особливості; відносини опонента з вищим керівництвом; можливості опонента щодо посилення свого рангу; його цілі, інтереси, позиція; правові та моральні основи його вимог; попередні дії в конфлікті, допущені помилки і прорахунки; за якими позиціями інтереси збігаються, а за якими немає і ін.)

•3. Власна позиція (цілі, цінності, інтереси, дії в конфлікті; правова і моральна основи власних вимог, їх аргументованість і доказовість; допущені помилки і можливість їх визнання перед опонентом і ін.)

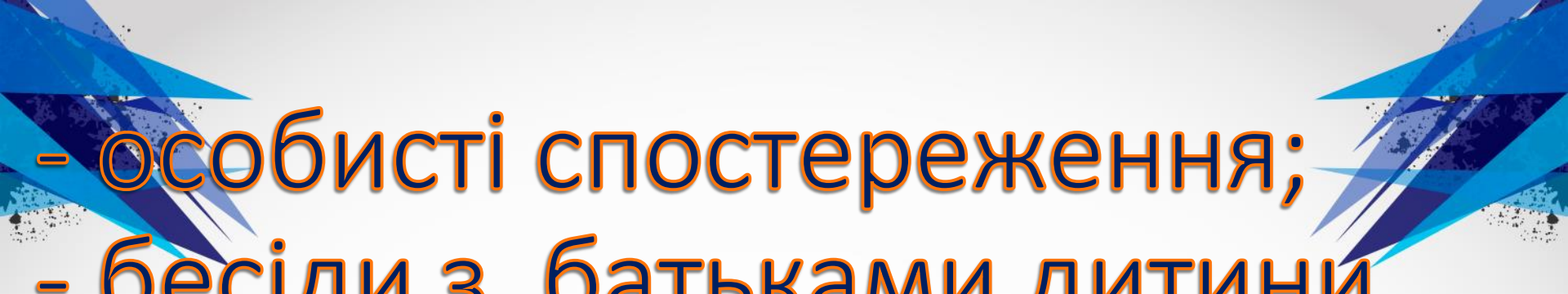
•4. Причини і безпосередній привід, що призвів до конфлікту.

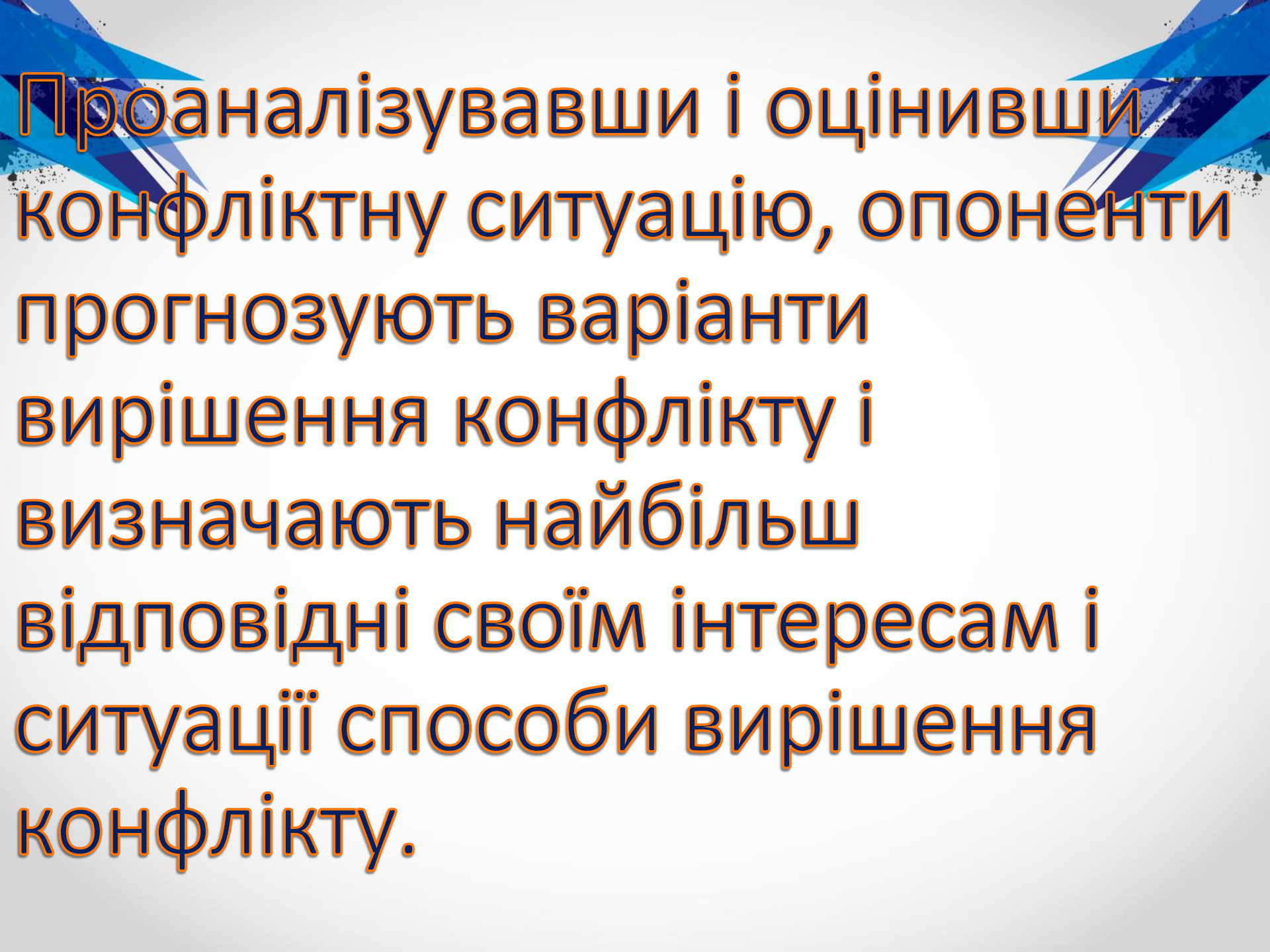
5. Соціальна Середовище (ситуація у шкільному колективі; які першочергові завдання вирішує учень, опонент і як конфлікт впливає на них; хто і як підтримує кожного з опонентів; яка реакція на конфлікт керівництва, громадськості; що їм відомо про конфлікт).

6. Вторинна рефлексія (уявлення суб'єкта про те, як його опонент сприймає конфліктну ситуацію з усіма її складовими, як він сприймає першого опонента, як він сприймає специфіку аналізу конфлікту першим опонентом і т.д .).

Джерелами інформації
для аналізу та оцінки
виступають:

-
- особисті спостереження;
 - бесіди з батьками дитини,
 - учнями,
 - неформальними лідерами колективу,
 - з друзями потерпілої сторони та друзями опонентів,
 - свідками конфлікту та ін

Проаналізувавши і оцінивши
конфліктну ситуацію, опоненти
прогнозують варіанти
вирішення конфлікту і
визначають найбільш
відповідні своїм інтересам і
ситуації способи вирішення
конфлікту.

Прогнозуються:

- найбільш сприятливий розвиток подій;
- найменш сприятливий розвиток подій;
- найбільш реальний розвиток подій;
- як вирішиться протиріччя , якщо просто припинити будь-які активні дії в конфлікті.

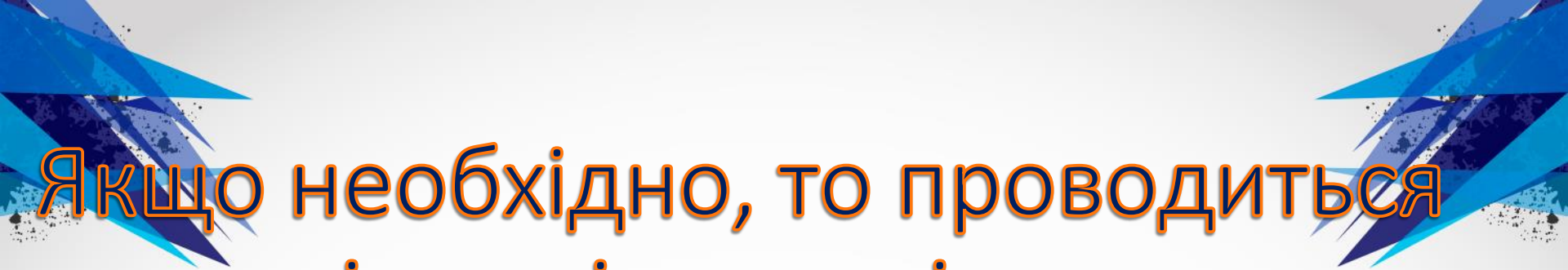
Важливе значення має
визначення критеріїв
вирішення конфлікту,
причому ці критерії
повинні визнаватися
обома сторонами.

До них можуть бути віднесені:

1. правові норми;
2. моральні принципи;
3. думка авторитетних осіб ;
4. прецеденти вирішення аналогічних проблем у минулому;
5. традиції, прийняті в даному колективі.

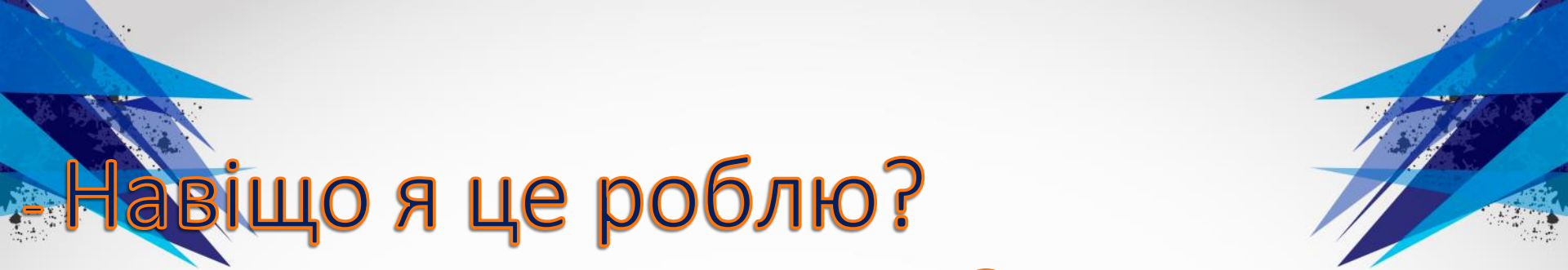
Дії по реалізації
наміченого плану
найбільш доцільно
проводити відповідно
до обраного способу
вирішення конфлікту.

Якщо необхідно, то проводиться
корекція раніше наміченого плану
(повернення до обговорення;
висунення альтернатив;
висування нових аргументів;
звернення до третіх осіб;
обговорення додаткових
поступок).

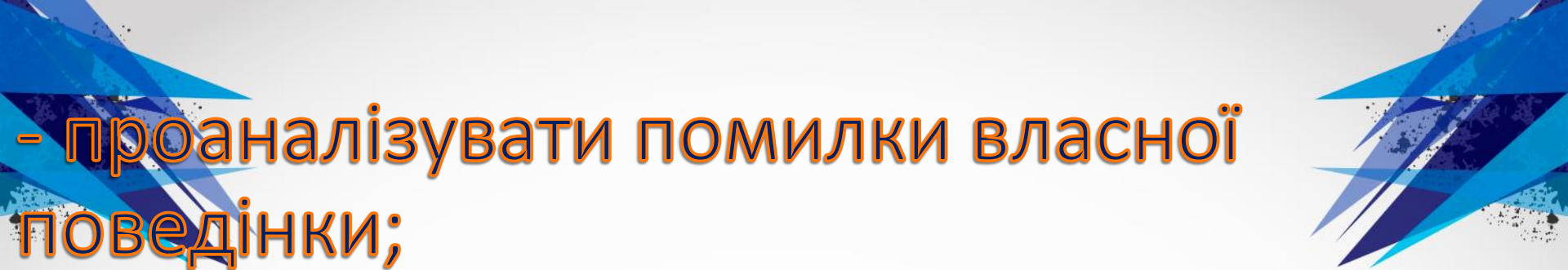

Контроль ефективності
власних дій передбачає
постановку і обов'язково
критичні відповіді самому
собі на питання:

-
- Навіщо я це роблю?
 - Чого хочу домогтися?
 - Що ускладнює реалізацію наміченого плану?
 - Чи справедливі мої дії?
 - Які необхідно зробити дії по усуненню перешкод вирішенню конфлікту?

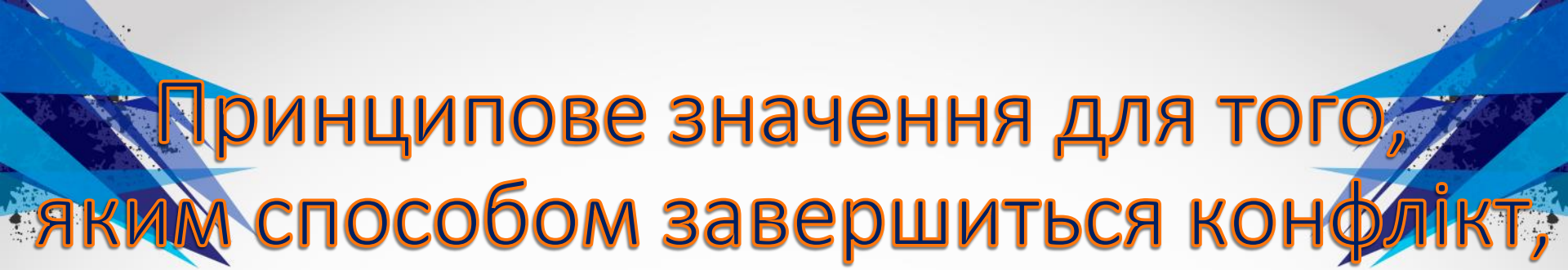

По завершенні
конфлікту
доцільно
допомогти дитині :

-
- проаналізувати помилки власної поведінки;
 - узагальнити отримані знання та досвід вирішення проблеми;
 - спробувати поступово нормалізувати відносини з недавнім опонентом;
 - зняти дискомфорт (якщо він виник) у відносинах з оточуючими;
 - мінімізувати негативні наслідки конфлікту у власному стані, діяльності та поведінці.

Стратегії опонентів виходу з конфлікту.

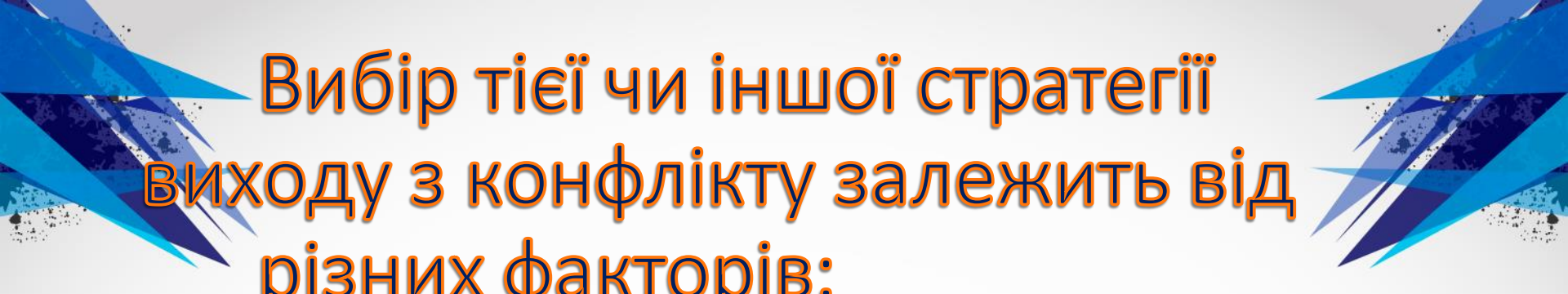
Принципове значення для того, яким способом завершиться конфлікт, якими будуть його результати, має вибір кожним опонентом власної стратегії виходу з конфлікту.

Як справедливо зазначає психолог Н.В. Гришина, "вирішальним для розв'язання конфлікту найчастіше стають стратегії взаємодії, що розвиваються його учасниками".

Виділяють п'ять основних стратегій:

- суперництво,
 - компроміс ,
 - співпраця,
 - уникнення,
 - пристосування
- (Томас, Килменн, 1972).

Вибір тієї чи іншої стратегії виходу з конфлікту залежить від різних факторів:

- особистісні особливості опонента,
- рівень нанесеного опонентові збитку і власного збитку,
- наявність ресурсів,
- статус опонента,
- можливі наслідки,
- значимість розв'язуваної проблеми,
- тривалість конфлікту та інші.

Розглянемо більш
детально доцільність
застосування даних
стратегій, спираючись на
проведені дослідження
(Скотт, 1991, Шипілов, 1993).

Суперництво (наполягання на власній позиції) на завершальному етапі конфлікту полягає в нав'язуванні іншій стороні пріоритетним для себе рішення.

Суперництво ефективне у випадках: правильності та правомірності висунутого рішення; вигідності результату скоріше для всього колективу, ніж окремої особистості або мікрогрупи; важливості результату; відсутності часу на вмовляння опонента; володінні певною владою.

Багато дослідників називають стратегію суперництва неефективною і збитковою для вирішення проблем, тому що вона залишає протилежну сторону незадоволеною, не дає їй можливості реалізувати свої інтереси.

Проте у реальному житті ця стратегія дає масу прикладів, коли саме суперництво є єдино правильною стратегією. Військовослужбовця, який відверто порушує статутні вимоги, напевно, доцільно зупинити жорсткою, рішучою стратегією, а не умовляннями. Проти злочинця, який зазіхав на честь, гідність чи життя іншої людини, також необхідно використовувати дану стратегію (що й роблять правоохоронні органи).

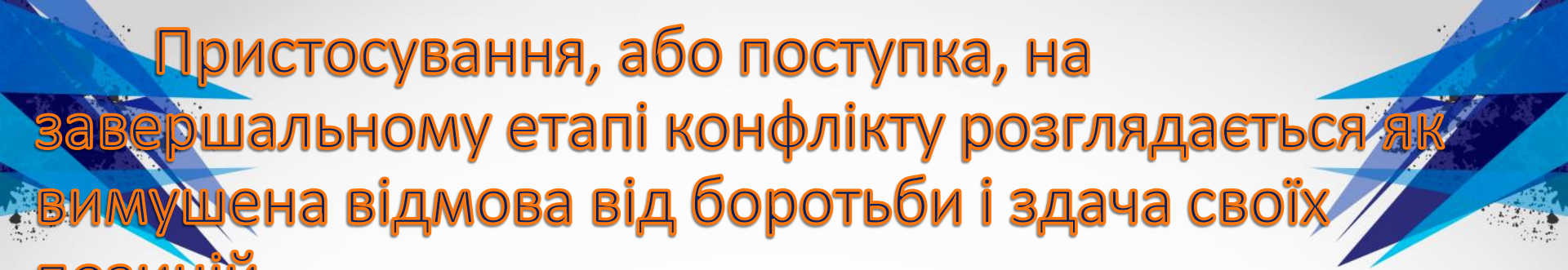
Таким чином, суперництво доцільно в екстремальних і принципових ситуаціях, при дефіциті часу і високої ймовірності небезпечних наслідків.

Компроміс полягає в бажанні опонента завершити конфлікт певною поступкою з деяких питань своєї позиції. Дана стратегія характеризується відмовою від частини вимог, що раніше висувалися, готовністю визнати претензії іншої сторони частково обґрунтованими, бажанням вибачитися і готовністю пробачити.

Компроміс ефективний у випадках:

- розуміння опонентом, що він і його суперник володіє рівними можливостями і владними повноваженнями;
- наявності взаємовиключних інтересів;
- задоволення тимчасовим рішенням, коли інші рішення виявилися неефективними (наприклад, суперництво);
- загрози втратити все.

На сьогоднішній день така стратегія є найбільш оптимальною стратегією завершення різноманітних конфліктів.

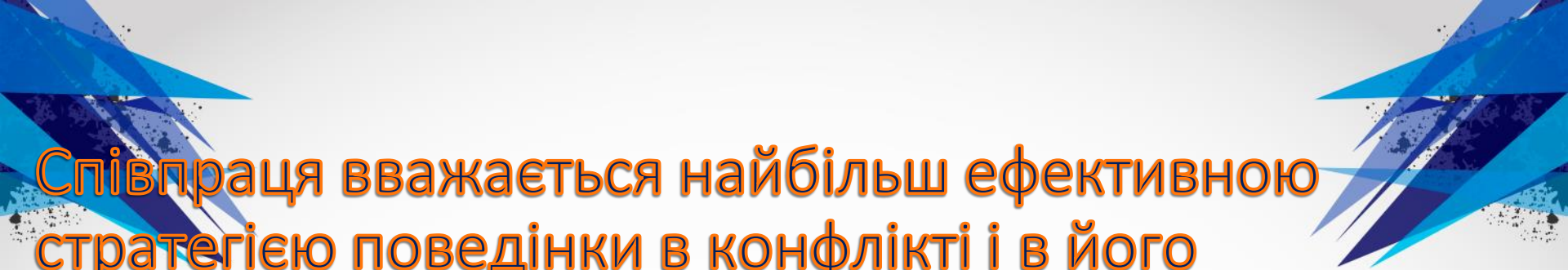

Пристосування, або поступка, на завершальному етапі конфлікту розглядається як вимушена відмова від боротьби і здача своїх позицій.

Прийняти таку стратегію опонента змушують різні обставини. Це може бути усвідомлення своєї неправоти, необхідність збереження добрих відносин з опонентом, сильна залежність від нього особистим інтересам, незначність проблеми.

Крім того, до такого виходу з конфлікту приводить значний збиток, отриманий в ході конфлікту, загроза зазнати ще більш значних негативних наслідків, відсутність будь-яких шансів на інший результат, тиск третьої сторони.

Уникнення від вирішення проблеми чи уникнення її обговорення є, власне, спробою піти з конфлікту при мінімумі витрат, зберігши "статус-кво" відносин, які склалися в ході конфлікту. Відрізняється від аналогічної стратегії поведінки в ході конфлікту тим, що опонент, як правило, переходить до неї після невдалих спроб реалізувати свої інтереси в конфлікті з допомогою більш активних стратегій (суперництва або компромісу). Власне, розмова йде не про вирішення, а про згасання конфлікту. Однак відхід або відстрочка можуть бути цілком слушною і навіть конструктивною реакцією на тривалий конфлікт. Існує висока ймовірність, що якщо учасник конфлікту постарается проігнорувати дії протилежної сторони, піти від рішення, змінити тему або перенести увагу на що-небудь інше, то конфлікт вирішиться сам собою. Якщо це не відбудеться, то отриманий час можна використовувати для ретельної підготовки до вирішення проблеми. Тому уникнення застосовується у випадках відсутності часу для вирішення протиріччя, прагнення виграти час у протистоянні, наявності у іншої сторони великих шансів реалізувати свої інтереси шляхом діалогу, небажанні вирішувати проблему взагалі.

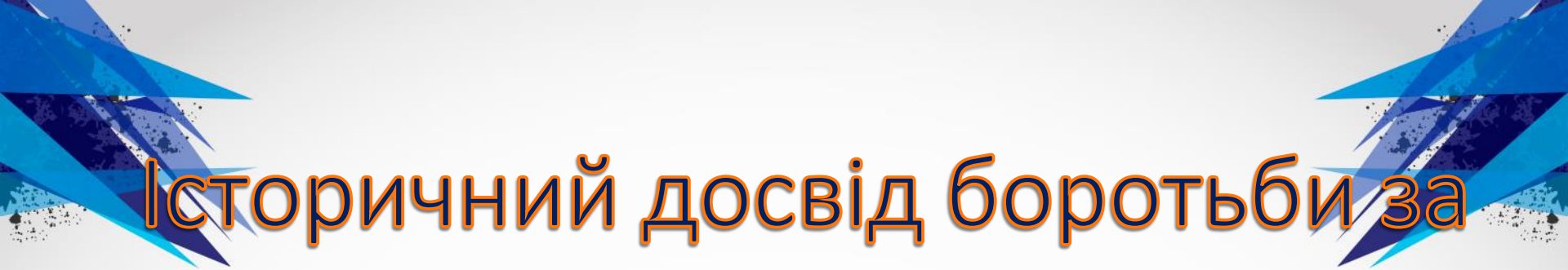
Співпраця вважається найбільш ефективною стратегією поведінки в конфлікті і в його роз'язанні.

Передбачає спрямованість опонента на взаємовигідне обговорення проблеми, розгляд іншої сторони не як супротивника, а як помічника, рівного в пошуку альтернативного рішення.

Найбільш ефективно в ситуаціях: сильної взаємозалежності опонентів; схильності обох ігнорувати розходження у владі; виняткової важливості рішення для обох сторін; неупередженості учасників.

У розв'язанні конфліктів
важлива роль належить "третій
стороні", тобто незалежним
арбітрам, що сприяють
демократичному
забезпеченню національних
прав конфліктуючих сторін.

Історичний досвід боротьби за
українську державність довів, що
в подоланні й розв'язанні
внутрі- й міжнаціональних
конфліктів, у згуртуванні народу
відповідна роль належить
етнополітичній еліті.

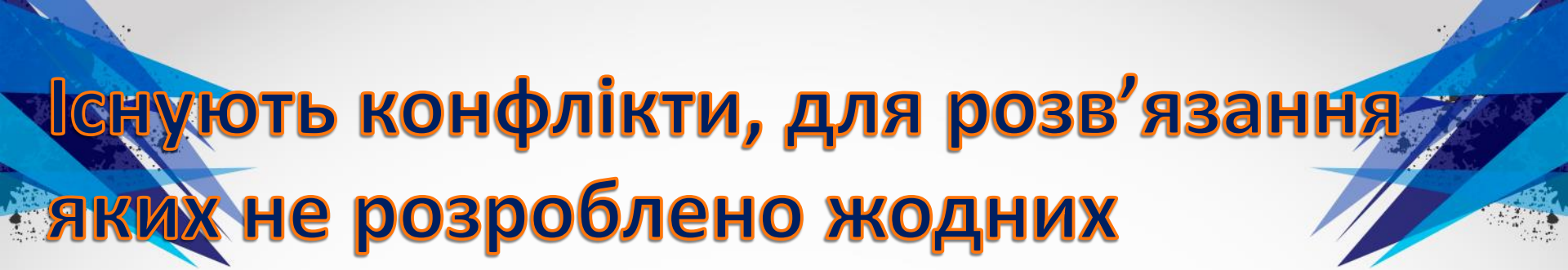
Київська держава стала здобиччю ворогів через те, що була послаблена міжусобною боротьбою князів; козацька демократична республіка занепала внаслідок внутрішньої боротьби за гетьманську булаву. Українська Народна Республіка загинула через невміння лідерів різних політичних сил поставити національні інтереси вище за особисті й класові. Варто пам'ятати, що Україна втрачала свою державність також внаслідок зради політичною елітою національних інтересів або завдяки розпалюванню антиукраїнськими силами ворожнечі між народом та його елітою, що завжди завершувалося трагедією для всього українського суспільства.

Успішне розв'язання проблем
становлення українського народу та
його державності багато в чому
залежить від цілеспрямованої й
виваженої етнонаціональної політики.

Конфлікти можна класифікувати,
залежно від ступеня
розробленості нормативних
способів їхнього вирішення

Існують конфлікти, для розв'язання яких не розроблено жодних нормативних механізмів.

Прикладом такого конфлікту може бути сварка двох учнів або двох вчителів.

Міжособистісні конфлікти являють собою зіткнення інтересів двох людей. Якщо учень протиставив себе групі учнів, то це буде конфлікт типу:

— особистість – група

**Боротьба в учнівському
колективі між прихильниками
будь-яого класу і його
супротивниками з іншого класу
– це конфлікт між малими
групами.**

Об'єкт конфлікту – це матеріальна (ресурси), соціальна (влада) або духовна (ідея, норма, принцип) цінність, до володіння або користування якою прагнуть сторони конфлікту.

Це те, на що претендує кожна з конфліктуючих сторін, і що викликає суперечності між ними чи частково позбавляє іншу сторону можливості домогтися своїх цілей (своєрідне яблуко розбрату).

ІНКОЛИ ОБ'ЄКТИ СУВАЮТЬ ПРИХОВАНИМИ
(наприклад, війна в Афганістані, Іраку,
Іран – заради боротьби з терористами, а
не нафти).

**Предмет конфлікту – це
об'єктивно існуюча або уявна
проблема, що є основою
конфлікту.**

**Це причина, яка змушує
сторони вступати у конфлікт.**

Наприклад:

1) на 2 санаторно-курортні путівки, що надійшли до ЗНЗ (об'єкт), претендує одразу 10 учнів (предмет конфлікту: реалізація учнями права на оздоровлення); 2) учні порушують дисципліну (об'єкт), запізнюючись на уроки (предмет: ставлення учнів, які запізнюються, до навчальної дисципліни і опосередковано – до класного керівника); 3) учень не відповів на привітання іншого учня (об'єкт) (предмет: ставлення учнів, які вітаються, один до одного).

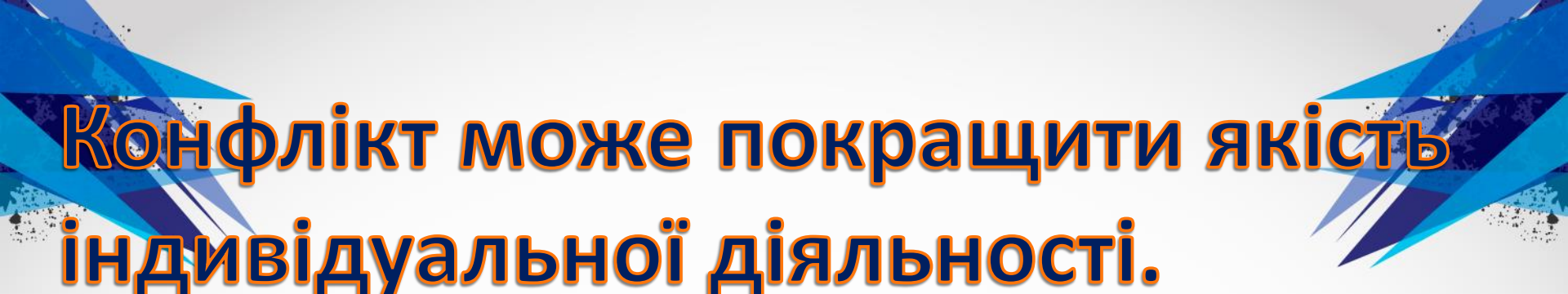

Проблема конфлікту – це та суперечність, що виникає через об'єкт конфлікту і стає причиною протиборства сторін (проблема влади, взаємин, першості, конкуренції, психологічної сумісності тощо).

Тобто, проблема не у наявності 2 санаторно-курортних путівок (об'єкті), а у тому, що 8 з 10 учнів залишаються без путівки, а отже - в принципах розподілу їх серед 10 дітей, що на них заслуговують. 2) Проблема не у наявності навчальної дисципліни в школі, а у її порушенні через запізнення на навчання учнів – це реальні, об'єктивно існуючі проблеми. 3) Якщо учень не відповів на привітання іншого учня, то проблема не у самій відповіді, а у тому, що до нього, можливо, ставляться не так, як він цього хоче. Але, можливо, це уявна проблема, яку він самі собі надумав, оскільки інший просто його не почув, бо був захоплений своєю роботою.

Етапи розгортання конфлікту:

- Дискомфорт
- Сутичка
- Непорозуміння
- Напруження
- Криза
- Конфліктна ситуація
- Інцидент
- Конфлікт

**Конфлікт може покращити якість
індивідуальної діяльності.**

**Після завершення конфлікту за
вертикаллю у 28% випадків
підвищується якість
індивідуальної діяльності
класного керівника
(у 17% випадків якість діяльності
- погіршується).**

Функції конфлікту

Позитивні щодо особистості

- Пізнання один одного учасниками контакту (своїх інтересів та інтересів іншого).
- Ослаблення психічної напруженості.
- Стимуляція активності людини.
- Поліпшення якості діяльності.
- Підвищення авторитету у випадку правильного поведження.
- Розвиток особистості (виконує діагностичну роль).

Позитивні щодо групи

- Усунення суперечностей у функціонуванні групи.
- Поштовх до зміни й розвитку системи (дорога до інновацій).
- Стимуляція соціальних процесів (розкриття невирішених проблем).
- Згуртування однодумців

Функції конфлікту

Негативні щодо особистості

- Погіршення настрою .
- Відчуття насильства.
- Погіршення якості індивідуальної діяльності.
- Закріплення соціальної пасивності особистості.
- Загроза здоров'ю.

Негативні щодо групи

- Порушення міжособистісних відносин.
- Погіршення соціально-психологічного клімату.
- Погіршення якості спільної діяльності (нерозуміння один одного).
- Зниження згуртованості групи (дух конфронтації змушує боротися, а не вирішувати проблеми).
- Загроза життю й здоров'ю дітей.

